

หลักพุทธธรรมในการบริหารรัฐกิจ

Buddhist Doctrines in Public Administration

กฤษฎาวรรณ ไชยนิจ
ปลัดเทศบาลนครขอนแก่น

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารรัฐกิจในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารรัฐกิจ ผลการดำเนินการตามหลักธรรมที่ใช้ในการบริหารรัฐกิจ คือ หลักสัปปริสธรรม 7 หลักสังคหวัตถุ 4 และหลักอิทธิบาท 4 เป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย การบริหารรัฐกิจนั้น หลักสำคัญในการบริหารคือต้องรู้จักครองตน ครองคน และครองงาน เพื่อให้การบริหารรัฐกิจเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และอำนวยประโยชน์สุขแก่ประชาชน

คำสำคัญ : หลักพุทธธรรม, การบริหารรัฐกิจ

Abstract

This article is intended. To study the government administration model in the Buddhist scriptures. And the application of Buddhist principles to the administration found that the principles used in the administration of the government is the seven Suppurisa-dhamma, Sanghahavatthu 4 and Iddhipāda 4 is the virtue leading to the achievement of the intended result. Administration The key to management is to know how to dominate and dominate the workforce so that the administration is possible. And benefit the people.

Key words : Buddhist Doctrines, Administration

บทนำ

การเมืองในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงเข้าไปเกี่ยวข้องในฐานะที่เป็นครู เข้าไปในฐานะช่วยขจัดทุกข์ พระองค์ทรงเป็นกลางทางการเมืองหรืออยู่เหนือการเมือง จึงสามารถประกาศพระศาสนาไปได้ทุกประเทศ ทุกแคว้นแคว้น ไม่เลือกแคว้นไหน ๆ จะมีการปกครองในรูปแบบใด พระพุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องกับการเมืองในแง่ของหลักคำสอน การเสนอหลักการ หรือ รูปแบบการปกครองที่จะอำนวยประโยชน์สุขให้แก่ประชาชนในรัฐนั้นๆ โดยการที่พระพุทธเจ้าทรงสอนธรรมะให้เหมาะสมกับรูปแบบการปกครองของรัฐ โดยไม่ทรงเข้าไปเกี่ยวข้องกับการบริหารหรือการปกครองภายในของรัฐแต่อย่างใด การที่พระพุทธเจ้าทรงเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครองในฐานะผู้ชี้แนวทาง ทำให้บทบาทของพระองค์เหมือนกับเป็นที่ปรึกษาเรื่องธรรมะของแผ่นดินหรือของผู้ปกครอง พระองค์มิได้เข้าไปจัดการเงื่อนไขทางสังคม ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า ความเพียรเป็นกิจที่ท้านทั้งหลายจะต้องทำ (เอง) ตถาคตทั้งหลายเป็นเพียงผู้ชี้ทางเท่านั้น” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 25/30/36)

ส่วนการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขในปัจจุบันนั้น ผู้สนองงาน คือ ข้าราชการพลเรือน ข้าราชการในพระองค์ ข้าราชการนักการเมืองครั้งพุทธกาลมีสถาบันกษัตริย์ มีแบบแผนการปกครอง ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรมในระบบความเชื่อจากทางศาสนา เช่น พระพุทธศาสนา (ศรีศักร วัลลิโภดม และสุจิตต์ วงษ์เทศ, 2533) การเป็นอยู่ของชุมชนในสังคมจึงมีการประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ระบบการปกครองการจัดระบบสังคมตามแบบชนชั้นปกครอง คือราชา ชนชั้นที่ถูกปกครอง คือ ราชภัก หรือข้าราชการ และประชาชนทั่วไป ชนชั้นปกครอง มีหลักธรรมที่พึงปฏิบัติที่เป็นคำสอนในพระพุทธศาสนา เรียกว่า ทศพิธราชธรรม (พระไตรปิฎกภาษาไทย 28 /176/112) และข้อธรรมอื่นๆ ชนชั้นผู้ที่ถูกปกครองซึ่งสนองงานของพระราชามหากษัตริย์ ก็ดำเนินตามชั้นชนปกครอง เป็นเรื่องที่น่าศึกษา เพราะการเมืองการปกครอง ถ้าดำเนินการปกครองได้ดี ก็จะทำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรืองแก่บ้านเมือง การเมืองการปกครองที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ คือ ระบอบการปกครองซึ่งมีพระราชา หรือพระมหากษัตริย์มีอำนาจสิทธิ์ขาดในการบริหารแคว้น ในยุคพุทธกาลนี้มีการปกครองทั้งสองระบบ คือ ระบบราชาธิปไตย กับระบบสามัคคีธรรม

ความสำคัญและความหมายของการบริหารรัฐกิจ

การบริหารรัฐกิจ ว่าการบริหารรัฐกิจนั้น เป็นการดำเนินงานของทางราชการ เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐที่เอาการใช้อำนาจนิติบัญญัติและตุลาการเข้าไว้ด้วย (แต่มีแนวความคิดของนักวิชาการบางคน เช่น เห็นแตกต่างออกไปจากนักวิชาการอื่นในเรื่องนี้)

ความสำคัญของการบริหารรัฐกิจมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ซึ่งต้องการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นพวก ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์นอกจากต้องการปัจจัยสี่ คือ อาหาร เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย มาสนองความต้องการของร่างกาย แล้ว ยังต้องการความมั่นคงปลอดภัยความต้องการมีพวกพ้องหรือการเป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งความต้องการพื้นฐานเหล่านี้เป็นพลังผลักดันให้มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว และขยายเป็นเผ่าเป็นชาติ เป็นชุมชนขนาดใหญ่ จนถึงเป็นรัฐหรือประเทศ ซึ่งองค์ประกอบที่สำคัญของรัฐหรือประเทศ คือการมีประชากรจำนวนหนึ่งมาอาศัยอยู่ร่วมกัน มีดินแดนอาณาเขตที่แน่นอน มีเอกราชและอธิปไตยในการปกครองตนเอง และมีการปกครองอันเป็นระเบียบเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนที่อยู่ร่วมกันนั้น ซึ่งการอยู่ร่วมกันของคนจำนวนมากในลักษณะของรัฐหรือประเทศทำให้มีการนำเอาแนวความคิดทางการเมืองหรือปรัชญาทางการเมืองที่ว่าควรจะมีรูปแบบการปกครองอย่างไรเพื่อให้คนในแต่ละรัฐแต่ละประเทศได้มีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขมากที่สุดมากำหนดเป็นระบบการปกครองในลักษณะต่างๆ กัน มีการวางระเบียบกฎหมายและมาตรการต่างๆ เพื่อความสงบเรียบร้อยและความสะดวกสบายสงบรวมเย็นของประชาชนในประเทศ ในระบบการปกครองต่างๆ ไป จะมีการกำหนดเอาไว้ว่าอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศมาจากที่ใดและใครเป็นผู้ใช้ โดยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายหลักหรือกฎหมายแม่บทในการปกครองประเทศดังกล่าว

หลักพุทธธรรมที่ใช้ในการบริหารรัฐกิจในพระพุทธศาสนา

หลักการสำคัญในการบริหารรัฐกิจที่เป็นสิ่งที่จะช่วยในการจัดการต่าง ให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ จึงจำเป็นต้องมีทั้งความยึดหยุ่นโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการด้วยในทางพระพุทธศาสนาให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจน

1. หลักสัปปริสธรรม 7

หลักสัปปริสธรรม 7 นี้ พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในธัมมัญญสูตร (พระไตรปิฎก ภาษาไทย 23/65/143) ว่าภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วย ธรรม 7 ประการ นี้ เป็นผู้ควร แก่ของที่เขาเข้ามาถวาย เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลกธรรม 7 ประการ คือ

1.เป็นธัมมัญญ หมายถึง เป็นผู้รู้ธรรม หรือรู้หลักธรรม อันเป็นคำสอนที่ สำคัญ คือ สุตตะ (พระสูตรต่างๆ) เคยยะ (พระสูตรที่ประกอบด้วยคาถา) เวยยากรณะ (พระ อภิธรรมทั้งหมด) คาถาพระธรรมบท เถรคาถา เถรีคาถา อุทาน พระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรง เปล่งอุทานด้วยโสมนัส) อิติวุตตะกะ(พระสูตร ที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า ขอนี้สมจริง ดังคำที่พระพุทธ องค์ตรัส) ชาดก พระสูตรที่ แสดงเรื่อง ในอดีตชาติของพระพุทธเจ้า อัปภูตธรรม พระสูตรที่ ประกอบด้วยปาฏิหาริย์ เวทลละ พระสูตรที่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายถามแล้วได้รับความรู้ และถามยิ่งๆ ขึ้นไป)

2.เป็นอัตถัญญ หมายถึง เป็นผู้รู้ความหมายแห่งภาษิต กล่าวคือ เป็นผู้รู้จัก มุ่งหมายและรู้จักผลว่า ผลที่เกิดจากการกระทำมีประโยชน์และตรงตามเป้าหมายที่ตั้งมั่นไว้

3. เป็นอัตตัญญ หมายถึง เป็นผู้รู้จักตนว่ามีศรัทธา ศีล สุตตะ จาคะ ปัญญา และปฏิภาณเท่าใด ตามหลักแห่งอารยวัฑฒิ 5

4. เป็นมัตตัญญ หมายถึง เป็นผู้รู้ประมาณในการรับปัจจัย 4 กล่าวคือ เป็น ผู้รู้จักความพอดี ตามหลักแห่งมัชฌิมาปฏิปทาและหลักสันโดษ

5. เป็นกาลัญญ หมายถึง เป็นผู้รู้จักเวลาอันเหมาะสมที่จะประกอบกิจการ งานต่างๆ อย่างถูกต้อง

6. เป็นปริสัญญัญ หมายถึง เป็นผู้รู้จักวิธีการเข้าหาประชุมชน กล่าวคือ เป็น ผู้รู้จักชุมชนหรือสังคมอย่างถูกต้อง และเข้าใจถึงวิธีการปฏิบัติอย่างถูกต้องในชุมชนหรือ สังคมนั้น

7. เป็นบุคคัลโปปรัญญ หมายถึง เป็นผู้รู้จักเลือกคบคนให้ถูกต้อง

หลักสัปปริสธรรม 7 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนามีจำนวนมาก ซึ่งล้วน แล้วแต่เป็นคุณธรรมสำหรับคนดี และในขณะเดียวกันก็เป็นคุณธรรมที่สำคัญของการเป็น ผู้นำด้วย ผู้วิจัยจึงสามารถสรุปได้ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งเน้นในการส่งเสริมผู้นำ ที่เป็นคนดี มีจริยธรรม มีคุณธรรม มาปกครองหมู่คณะ สังคม และประเทศชาติเพื่อให้เกิด

ความสุข การพัฒนาหมู่คณะ สังคม และประเทศชาติ ให้มีศักยภาพที่มั่นคงและก้าวหน้าตลอดไปในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

2. หลักสังคหวัตถุ 4

สังคหวัตถุ 4 คือ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี หลักการสงเคราะห์ ประกอบด้วยธรรม 4 ประการดังนี้

1. ทาน คือ การให้ หมายถึง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน

2. ปิยวาจา หรือ เปยวชชะ หมายถึง การมีวาจาเป็นที่รัก วาจาสุดดีมีน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยอมตาม

3. อตถจริยา หมายถึง การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม

4. สมานัตตตา คือ ความมีตนเสมอ หมายถึง ทำตนเสมอด้วยปลายปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยรวมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมฐานะ ภาวะบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี (พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต, 2546)

หลักสังคหวัตถุ 4 ว่าด้วยการครองคน เป็นธรรมยึดเหนี่ยวใจบุคคลและประสานหมู่ชนไว้สามัคคี มีข้อธรรม 4 ข้อ ประกอบด้วย ทาน คือ การให้ ปิยวาจา คือ วาจาอันเป็นที่รัก อตถจริยา คือ การประพฤติประโยชน์ สมานัตตตา คือ ความมีตนเสมอหรือทำตนเสมอดันเสมอปลาย ผู้บริหารการศึกษาควรยึดหลักธรรม สังคหวัตถุ 4 เพื่อการครองคนและประยุกต์ใช้กับทักษะภาวะผู้นำ

3. การศึกษาหลักอิทธิบาท 4

หลักอิทธิบาท 4 ไว้ว่า อิทธิบาท แปลว่า ธรรมเครื่องให้ถึงอิทธิ (ฤทธิ์ หรือความสำเร็จ) หรือ ธรรมเป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จ หรือแปลง่าย ๆ ว่า ทางแห่งความสำเร็จ มี 4 อย่าง คือ ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความคิดจดจ่อ) และวิมังสา (ความสอบสวนไตร่ตรอง) แปลให้จำง่ายตามลำดับว่า มีใจรัก พากเพียรทำ เอาจิตฝึกฝน ใช้ปัญญาสอบสวน และหลักอิทธิบาทนั้น พระพุทธเจ้าตรัสพัวพันไว้กับเรื่องสมาธิ

เพราะอิทธิบาทเป็นข้อปฏิบัติที่ทำให้เกิดสมาธิ และนำไปสู่ผลสำเร็จที่เป็นจุดหมายของสมาธิ หลักอิทธิบาทเพื่อนำเสนอแนวทางในการนำไปพัฒนางานด้านการบริหารการศึกษาให้ประสบความสำเร็จ ในการนำเสนอความหมายโดยละเอียดของหลักธรรมอิทธิบาท 4 นั้นได้อธิบายขยายความไว้ดังนี้

1. ฉันทะ ความพอใจ ได้แก่ ความมีใจรักในสิ่งที่ทำ และพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้น อยากทำสิ่งนั้น ๆ ให้สำเร็จ อยากให้งานนั้นหรือสิ่งนั้นบรรลุถึงจุดหมาย พุดให้ลึกลงไปในทางธรรมว่า ความรักใฝ่ใจปรารถนาต่อภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ ซึ่งเป็นจุดหมายของสิ่งที่กระทำหรือซึ่งจะเข้าถึงได้ด้วยการกระทำนั้น อยากให้สิ่งนั้น ๆ เข้าถึงหรือดำรงอยู่ในภาวะที่ดี ทั้งดงามที่ประณีต ที่สมบูรณ์ที่สุดของมัน หรืออยากให้ภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้น ๆ ของงานนั้นเกิดมีเป็นจริงขึ้น อยากทำให้สำเร็จผลตามจุดหมายที่ดีงามนั้น

2. วิริยะ ความเพียร ได้แก่ ความอาจหาญ แก่กล้า บากบั่น ก้าวไป ใจสู้ ไม่ย่อท้อไม่หวั่นไหวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก เมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีค่าควรแก่การบรรลุถึง ถ้าวิริยะเกิดขึ้นแก่เขาแล้ว แม้ได้ยินว่าจุดหมายนั้นจะลุล่วงได้ยากนัก มีอุปสรรคมาก หรืออาจใช้เวลายาวนานเท่านี้ปีเท่านี้เดือน เขาก็ไม่ท้อถอย กลับเห็นเป็นสิ่งที่ท้าทายที่เขาจะเอาชนะให้ได้ทำให้สำเร็จ

3. จิตตะ ความคิดจดจ่อ หรือเอาใจฝักใฝ่ ได้แก่ ความมีจิตผูกพัน จดจ่อเฝ้าคิดเรื่องนั้น ใจอยู่กับงานนั้น ไม่ปล่อย ไม่ห่างไปไหน ถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้า ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรืองานอย่างใดอย่างหนึ่ง คนผู้นั้นจะไม่สนใจไม่รับรู้เรื่องอื่น ๆ ใครพูดอะไรเรื่องอื่น ๆ จะไม่สนใจ แต่ถ้าพูดงานนั้นจะสนใจเป็นพิเศษทันที บางทีจะทำเรื่องนั้นงานนั้นขลุกขจวนอยู่ได้ทั้งวันทั้งคืน ไม่เอาใจใส่ร่างกาย การแต่งเนื้อแต่งตัว อะไรจะเกิดขึ้นก็ไม่สนใจ เรื่องอื่นเกิดขึ้นใกล้ ๆ บางทีก็ไม่รู้ตัว ทำจนลืมวันลืมคืน ลืมกินลืมนอน ความมีใจจดจ่อฝักใฝ่เช่นนี้ ย่อมนำไปสู่สมาธิเกิดขึ้น จิตจะแน่วแน่ แนบสนิทในกิจที่ทำ มีกำลังมาเฉพาะสำหรับกิจนั้น เรียกว่าเป็นจิตตสมาธิ พร้อมนั้นก็เกิดความเพียรสร้างสรรค์ร่วมสนับสนุนไปด้วย

4. วิมังสา ความสอบสวนไตร่ตรอง ได้แก่ การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อน เกินเลยบกพร่องหรือขัดข้องเป็นต้นในกิจที่ทำ รู้จักทดลองและคิดค้นหาทางแก้ไขปรับปรุง ข้อนี้เป็นการใช้ปัญญาชักนำสมาธิซึ่งจะเห็นได้ไม่ยาก คนมีวิมังสาชอบคิดค้นหาเหตุผล ชอบสอบสวนทดลอง เมื่อทำอะไร ก็คิด

พิจารณาทดสอบไป เช่น คิดว่าผลนี้เกิดจากเหตุอะไร ทำไมจึงเป็นอย่างนี้ ผลคราวนี้เกิดจากปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบเหล่านี้เท่านี้ ถ้าองค์ประกอบนี้ออกเสียจะเป็นอย่างไร ถ้าเพิ่มองค์ประกอบนี้เข้าไปแทน จะเกิดผลอย่างไร ลองเปลี่ยนองค์ประกอบนั้นแล้ว ไม่เกิดผลอย่างที่คาดหมาย เป็นเพราะอะไร จะแก้ไขที่จุดไหน (พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตฺโต, 2546)

การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหารรัฐกิจ

สัปปริสธรรม 7 คุณธรรมที่สำคัญ 7 ประการ สำหรับ สัปปริสชน หรือคนดี และเป็นคุณธรรมสำคัญสำหรับบริหารรัฐกิจอย่างยิ่ง เพราะคุณธรรมทั้ง 7 ประการนี้ย่อมนำบุคคลนั้นไปสู่ความมีคุณค่าอย่างแท้จริง เรียกได้ว่าเป็นคนสมบูรณ์แบบ ซึ่งเป็นผู้สามารถนำชุมชนและสังคมไปสู่ความสันติสุขและความเจริญก้าวหน้าตลอดไป เมื่อชุมชน สังคม หรือรัฐใดก็ตาม ที่นักปกครอง มีเมตตา กรุณาธรรมแล้ว ชุมชนนั้น สังคมนั้นและรัฐนั้น ก็ย่อมมีแต่ความสงบร่มเย็น ผู้ได้บังคับบัญชา บริวารผู้ใกล้ชิด ลูกจ้างผู้ใช้แรงงาน และผู้อยู่ในการปกครองย่อมจะมีความสุข

การประยุกต์ใช้หลักปรีสธรรม 7 เพื่อการครองตนตามหลักปุคคลปโรปรัญญา นั้นจะต้องรู้บุคคล ประเภทของบุคคลที่จะต้องเกี่ยวข้องด้วย โดยเฉพาะผู้ร่วมงาน ผู้ร่วมปฏิบัติงานและดำเนินการไปด้วยกัน เพื่อให้สามารถปฏิบัติต่อเขาอย่างถูกต้องเหมาะสมและได้ผล ตลอดจนสามารถเลือกใช้คนให้เหมาะสมกับงาน ในการบริหารกิจการงานทุก ๆ ด้าน เพื่อให้เกิดประโยชน์และความก้าวหน้าทั้งแก่ผู้ปฏิบัติงานตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ นอกจากนี้จะต้องรู้จักเลือกบุคคลผู้เป็นคนดี ผู้เป็นบัณฑิต เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง หมู่คณะ และสังคม เพราะการเลือกคนไม่ดี หรือคนพาล ย่อมนำมาซึ่งความหายนะแก่ตนเอง หมู่คณะและสังคม จึงควรพิจารณาวิเคราะห์ในการเลือกคนดี เพื่อให้สามารถนำความสุข ความเจริญก้าวหน้ามาสู่ตนเอง และหมู่คณะได้ตลอดไปสามารถวิเคราะห์ให้เห็นว่า หลักสัปปริสธรรม 7 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนามีจำนวนมาก ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นคุณธรรมสำหรับคนดี และในขณะเดียวกันก็เป็นคุณธรรมที่สำคัญของการบริหารรัฐกิจด้วย

หลักสังหวัตถุ 4 เป็น หลักธรรมอันเป็นเครื่องจรรโลง เป็นหลักธรรมที่สร้างความสงบสุขสมานสามัคคี สร้างความเกื้อกูลกัน สร้างความผูกมิตรรักใคร่กลมเกลียว และเชื่อมสัมพันธ์กันของคนในองค์กร ซึ่งประกอบด้วย ทาน คือ การให้ การแบ่งปัน ปิยวาจา คือ การสื่อสารกันด้วยถ้อยคำที่ดีและเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น อตถจริยา คือ การสร้างสรรค์สิ่งที่ดี

มีคุณประโยชน์แก่ส่วนรวม สัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน การร่วมกันทำงานตามหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบให้ดีที่สุด รวมถึงการสงเคราะห์ การดูแลเอาใจใส่ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การส่งเสริมกันให้เกิดผลสำเร็จของงาน และสมานัตตาคือ การประพัตติตนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย การไม่เลือกปฏิบัติ การรู้จักวางตนให้เหมาะสมตามเวลา สถานที่ และตำแหน่งหน้าที่ของตนเอง การร่วมทุกข์ร่วมสุขระหว่างเพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา และรวมทั้งสังคมด้วยการประยุกต์ใช้หลักหลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อการครองคน เป็นธรรมยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนเพื่อความสามัคคี มีข้อธรรม 4 ข้อ ประกอบด้วย ทาน คือ การให้ ปิยวาจา คือ วาจาอันเป็นที่รัก อตถจริยา คือ การประพัตติประโยชน์ สมานัตตาคือ ความมีตนเสมอหรือทำตนเสมอต้นเสมอปลาย การบริหารรัฐกิจควรมี สังคหวัตถุ 4 เพื่อการครองคนและประยุกต์ใช้กับทักษะภาวะผู้นำ

หลักอิทธิบาท 4 เป็นทางไปสู่ความสำเร็จหรือคุณธรรมที่ไปถึงความสำเร็จในการทำงานช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลได้ผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ซึ่งเป็นทางแห่งความสำเร็จ

ดังนั้น การบริหารรัฐกิจควรยึดหลักอิทธิบาท 4 ในการปฏิบัติงานแล้ว ก็จะทำให้บุคลากร มีความรักใคร่ในงาน ปฏิบัติงานด้วยความพากเพียรบากบั่นด้วยความเอาใจใส่ในงาน และมีการตรวจสอบความสำเร็จในงานอยู่เสมอ ผลก็คือการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น หลักอิทธิบาท 4 เพื่อการครองงาน เป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย มีข้อธรรม 4 ข้อ ประกอบด้วย ฉันทะ คือ ความพอใจ วิริยะ คือ ความเพียร ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม จิตตะ คือ ความคิดมุ่งไป อุทิศตัว อุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ วิมังสา คือ ความไตร่ตรองหรือทบทวน การบริหารรัฐกิจควรยึดหลักธรรมนี้เพื่อประยุกต์ใช้กับการบริหารงานเป็นได้ด้วยความเรียบร้อยโดยนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามาใช้อยู่เนืองๆ จะทำให้เกิดผลดี (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตฺโต, 2551)

สรุป

หลักพุทธธรรมในการบริหารรัฐกิจ เป็นส่วนที่สามารถนำไปปรับใช้กับการบริหารองค์กรให้มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรเกิดความเข้าใจ มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบสามารถปรับตัวเข้ากับองค์กรได้ สิ่งสำคัญ คือ หัวหน้าองค์กรต้องมีประสิทธิภาพในการทำงาน สามารถวางแผนการทำงานได้อย่างเป็นระบบและ

แบบแผน หลักพุทธธรรมเป็นสิ่งที่สามารถนำไปปรับใช้กับการบริหารรัฐกิจได้หากเข้าใจในหลักการดำเนินการในการบริหารจัดการ ผลการดำเนินการตามหลักธรรมที่ใช้ในการบริหารรัฐกิจ คือ หลักสัปปุริสธรรม 7 หลักสังคหวัตถุ 4 และหลักอิทธิบาท 4 เป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย การบริหารรัฐกิจนั้น หลักสำคัญในการบริหาร คือ ต้องรู้จักครองตน ครองคน และครองงาน เพื่อให้การบริหารรัฐกิจเป็นไปได้อย่างเรียบร้อยและอำนวยประโยชน์สุขแก่ประชาชน

เอกสารอ้างอิง

- พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต. (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต. (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ศรีศักร วัลลิโภดม และสุจิตต์ วงษ์เทศ. (2533). *วิวัฒนาการของวัฒนธรรมจากมิติทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีสู่ความเข้าใจวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พรินติ้ง.